

Bild: Njuta Films

Ekens rike

Ekens rike är en naturlyrisk dokumentär för alla åldrar. Filmen är en hyllning till det kungliga trädet och en betraktelse över alla djur och insekter som befolkar den och dess omgivningar. Genom filmen får vi en påminnelse om näringskedjor och kretslopp i vår närmiljö liksom om hur djur kommunicerar lite som vi människor, men också på sina helt unika sätt.

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg där våra handledningar är till för att vägleda dig som lärare.

Ekens rike är en familjefilm och kan användas under grundskolans alla årskurser. Du väljer själv om du vill ta upp ett eller flera teman ur frågeställningarna och/eller om du kan viga lite mer tid åt fördjupning och närstudier av själva filmmediet. Du känner dina elever bäst och vet vad som kan vara relevant och intressant för just dem. Innan ni börjar samtala om filmen efter att ni har sett den kan ni påminna er lite om dess innehåll och de känslor den förmedlade genom att titta på filmens [trailer](#).

Filmen och läroplanen

Ekens rike är en film som passar att visa i anslutning till undervisning i biologi, ett ämne som följer med eleverna genom hela grundskolan. För åk 1-3 kan den knytas till läran om djurs och växters livscyklar och anpassningar till olika miljöer och årstidsväxlingar. Filmen är också behjälplig i undervisningen om djur och växter i närmiljö där namnen på vanligt förekommande arter ska ingå. *Ekens rike* är även en lämplig utgångspunkt för att bidra till förståelse för näringskedjor och organismers ekosystem.

Från åk 4 passar filmen i undervisningen om biologisk mångfald och organismers anpassning till miljön. Den passar även in i de moment där man tittar närmare på människans beroende av, påverkan på, och ansvar för naturen, med koppling till naturbruk, hållbar utveck-

ling och ekosystemstjänster. Filmen bidrar också till att illustrera innebörden av begrepp som exempelvis fotosyntesen.

Från åk 6 utgör filmen en bra ingång i studierna av naturen både ur ett mikro- och ett makroperspektiv, liksom i ämnen som livets uppkomst och mångfald samt evolutionens mekanismer. Här lämpar den sig också för undersökandet av lokala och globala ekosystem och betydelsen av biologisk mångfald.

Handling

Ekens rike kretsar kring en över två hundra år gammal ek i franska Loire-dalen. Här möter vi livet som det ser ut i och omkring trädet. Djur och insekter föds, fortplantar sig och dör, årstiderna och vädret växlar. Dag blir till natt, och natt till dag. Vi får bland annat följa en pigg ekorre, ett par nötskrikor, ett gäng skogsmöss, en duvhök, några vildsvin, strävsamma insekter och många, många fler. Filmen är en händelserik och närgående betraktelse inuti och under ekens rotsystem. Vi får också andra perspektiv där vi får se hela ekens mäktiga krona, ibland bokstavligen ur ett fågelperspektiv.

Runt trädet eller i vassen i den närbelägna dammen lurar faror. Några djur hotar andra och det uppstår kamp om både mat och utrymme. Oftast får vi dock se hur de samexisterar utan rivalitet.

Ett år passerar och nya ungar föds, fågelungar lämnar boet, svampar sticker upp ur jorden och ur eken har det skapats skott till nya små ekar. Ytterligare en år-ring läggs till den gamla eken.

Bild: Njuta Films

Filmens form och innehåll

”Djuren är ju också människor, i fablernas värld...”

Så inleds en av 1970-80-talets mest ikoniska barnprogram på teve där ett antal fabler berättas av den myndige Jakob Ugglå. Att tolka och förmänskliga djurs beteende har förekommit i alla tider. Att läsa in våra egna känslor och tolka djur utifrån ett mänskligt medvetande och våra sinnen kallas för antropomorfism. I *Ekens rike* möter vi många prov detta fenomen. Här har man inte bara ställt upp en kamera för att registrera djurens beteende. Djuren framställs som invånare och sociala varelser som liksom oss bor i små samhällen där de är grannar med varandra. Några har större roller än andra. Ekorren beskrivs som lite av en vaktmästare när han febrilt flänger upp och ner i eken och försöker ha koll på läget. Ett par nötskrikor ges mycket utrymme. Och ekviveln, den märkliga lilla skalbaggen, bidrar med visst underhållningsvärde när vi får följa dess parningsdans till de smäktade tonerna av *Sway* med Dean Martin. Till och med myrorna har små personligheter.

- Hitta exempel på vilka filmiska funktioner som används för att vi ska kunna identifiera oss med de olika djuren. Titta exempelvis på hur filmen använder sig av just musik, klippning och närbilder.
- Vilka egenskaper förser vi de olika djurarterna med? Dela in er i grupper och titta exempelvis på ekorren, mössen, duvhöken, viveln, vildsvinen eller paret nötskrikor som byggt bo i trädet. Hur beskrivs de, som goda, onda, etc? Hur kommer det sig att vi uppfattar dem så, tror ni?

Djurdokumentär — slow-tv eller actiondrama

Djurdokumentären är en genre lika gammal som filmmediet självt. Med en allt mer avancerad teknik lyckas filmare komma djuren extremt nära. Det finns olika sätt

att försöka ge en "sann" bild av djurens naturliga beteenden. Slow-tv har vuxit fram som en egen genre där SVT:s *Den stora älgvandringen* har blivit populär. Här begränsas dokumentationen till en i stort sett orörlig kamera placerad på en strategisk plats. Vi ser älgar och en del fåglar passera på sin väg mot nya betesmarker eller häckningsplatser.

Det är dock vanligare att filmare hjälper naturen lite på traven och regisserar verkligheten. Ibland har det till och med förekommit rent fusk. Istället för att filma vilda djur i sin naturliga miljö har djuren som skildrats befunnit sig i fångenskap. Att ljudlägga naturfilmer med studioskapade eller bearbetade ljud har länge varit mer eller mindre standard, allt för att publiken skall få en starkare upplevelse.

Filmskaparna bakom *Ekens rike* har berättat att de hade en egen typ av casting där vissa djur valdes ut och man arbetade efter ett manus. För att få med alla årstider, inklusive snö, filmade man under nästan två år. 350 timmar filmat material klipptes sedan ner till 80 minuter. För att skapa ett narrativ redigerade man så att händelser fick en annan följd. Störande ljud från människovärlden suddades ut, medan naturens ljud förstärktes. I klipparbetet sammanfogades närbilder och reaktionsbilder för att skapa en specifik känsla eller innebörd, men med ambitionen att behålla en verklighetstrogenhet.

Filmarna har också skapat dramatik och iscensatt händelser för att skapa spänning och mening för oss som publik. Genom att använda point of view-bilder ur djurens synvinkel uppnår man också ett upplevt samspel mellan djuren som förstärker vissa händelser. Ett exempel på det är när de reagerar simultant på att det börjar trilla ekollon ekollon från eken. Samma sak gäller scenerna där vi identifierar oss med mössen när deras underjordiska tunnlar fylls av forsande vatten i samband med ett oväder.

Att jaga eller jagas. Äta eller ätas. Det är naturens oundvik-

Bild: Njuta Films

liga kretslopp. En orm kommer hotfullt ringlande mot ett fågelbos ägg, en grävling försöker attackera en förskrämd mus och en groda missar precis att sluka en vivel som sätter sig på dess huvud. Inget djur blir dödat i filmen, kanske för att göra den familjevänlig. I verkligheten skulle självklart rovdjuren svälta ihjäl om de inte fick tag i mat.

- Kan ni komma på fler scener som känns särskilt iscensatta för att uppnå endramatisk, nästan actionfilmsinspirerad, effekt?
- Hur har man iscensatt vårens ankomst när nya ungar föds och vi får känslan av att livet åter känns hoppfullt?

Ekens rike är magnifikt filmad, med suggestiva åkningar in i ekens mikrovärld. Det finns ingen berättarröst och musik används sparsmakat. Däremot är det en film som är lika intressant att lyssna till som att betrakta. Det inledande åskovädret följs av ett mycket levande ljudarbete med allt från insekters ben mot trädets bark och mössfötter mot prasslande löv till olika fåglars läten.

- Var uppmärksamma på filmens tydliga ljudbild. Om ni har möjlighet, lyssna på några av filmens inledande minuter utan bild. Vart för ljudet tankarna? Välj någon scen och studera den med och utan ljud. Upplever man dem på olika sätt?

Naturens under

Ekens rike är en hyllning till naturens under och magiska kretslopp. Från de svävande bilderna över den vackra skogen in i ekens rotsystem och de svindlande vindlingarna under jord som ger upphov till svampar och nya ekar. Inte minst får vi en inblick i den märkliga vivelns hela livscykel.

- I filmens eftertexter visas djurens och insekternas latinska namn. Vilka djur får vi möta? Kan ni identifiera några av fåglarna?

- Nötskrikor, som är fågelparet som bygger bo i eken, har en särskild roll i trädets liv. Ta reda på mer om deras betydelse.

- Vilka naturfenomen var mest överraskande för er?

- Hur skildras Vivelns märkliga liv, från parning till en ny färdig liten skalbagge?

- På vilka sätt utnyttjar de olika djuren och insekterna eken?

- Filmens ek är 17 meter hög, väger 7 ton och dricker 200 liter vatten om dagen. Trädets betydelse och deras förmåga att binda koldioxid diskuteras mycket idag, i samband med klimatkrisen. Vilken roll spelar eken själv? Läs gärna på mer om ekens betydelse och plats i det ekologiska kretsloppet.

- Träd får en viktig betydelse också när de är döda och är det många som vill att även döda träd skall lämnas kvar i skogen som viktiga hem för insekter och andra djur. Ta reda på mer om hur människan påverkar skogen men också hur vi kan hitta sätt för ett mer hållbart skogsbruk för att skapa bättre miljö för viktiga djurarter. Läs mer olika så kallade "hyggesfria" metoder och vad det innebär för djur och växter.

- I en extrem närbild av ett ekblad påminns vi om fotosyntesen. Ta reda på hur fotosyntesen fungerar och vad den har för betydelse för växter och träd.

- Svamparnas speciella rotsystem skildras också i filmen.

Bild: Njuta Films

Ta reda på mer om ”mycel”. Försök hitta olika exempel på hur stora (eller hur små de kan bli)?

Ekens i huvudrollen historia och symbolik

Eken, det mäktigaste trädet på våra nordliga breddgrader har med sin krona utgjort en symbol för kraft och ett långt liv. En länk mellan oss och historien. I Sverige har den funnits i över 9000 år och under lång tid tillhörde den Kronan/Staten för att virket användes till militära skeppsbyggen. Gustav Vasa beordrade plantering av ekar på 1500-talet. Och Sveriges mest berömda skepp, Vasaskeppet, byggdes till största del av ekvirke.

Ekar har haft stark laddning genom historien. När de har hotats att huggas ner har människor protesterat. En ek som fick särskild uppmärksamhet var eken utanför TV-huset i Stockholm. Trädkramare och aktivister protesterade, men eken fick tyvärr fällas på grund av rötangrepp.

• Ta reda på mer om ekens historia och plats i kulturen. Finns det några andra berömda ekar. Varför kan vi människor ha så starka känslor för ett träd? Hur har den använts som symbol fram till våra dagar?

Ekens liv och livet i eken Förslag till frågor och uppgifter åk 1-3

Den mäktiga eken har stått på sin plats i över tvåhundra år. Som en konstant i en föränderlig miljö. Den står emot väder och vind. Men ändrar också utseende efter årstidernas växlingar.

• Vilka djur lever i trädet och vilka djur kan man se röra sig runtomkring och i vattnet?

• Vilka djur är farliga för andra? Hur klarar de sig när de jagas?

• Hur ser eken ut under de olika årstiderna. Rita en ek som den ser ut på sommaren, hösten, vintern och på våren.

• Hur anpassar sig djuren under de olika årstiderna?

• Om ni har en ek i er närhet, den växer framför allt i Götaland och södra Svealand, gå ut och studera den under olika tider på året. På hösten och våren händer det mest. Ta gärna med några mogna ekollon på hösten och låt dem gro i ett vattenbad och se om det kommer några skott.

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Se

Pingvinresan (regi: Luc Jacquet, 2005)
Oscarsbelönad naturfilm om pingviner

Microcosmos - den lilla världen (regi: Claude Nuridsany och Marie Pérennou, 1996)
Naturfilm med fokus på insekters liv

Länkar

[Youtubeklipp](#) med odlingstips för ekollonskott

[UR:s](#) program om djur och människa

[Skogsstyrelsen](#) om alternativa former av skogsbruk:

[Naturvårdsverket](#) om arbetet med att skydda värdefull skog.

[Naturskyddsföreningen](#) om hotet mot den svenska skogen.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Frankrike 2022
Originaltitel Le Chêne
Producenter: Michel Seydoux, Barthelemy Fougea
Regi: Laurent Charbonnier, Michel Seydoux
Manus: Michel Fessler, Laurent Charbonnier, Michel Seydoux
Musik: Cyrille Aufort
Foto: Mathieu Giombini
Klippning: Sylvie Lager

Tekniska uppgifter:
Speltid: 80 minuter
Åldersgräns: Barn tillåten
Distribution: Njutafilms

Filmen kan också finnas i utbudet hos din mediecentral.

REDAKTION

Text: Louise Lagerström
Redaktör: Anna Håkansson
Svenska Filminstitutet, september 2023

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se
filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.
filminstitutet.se/skolbio